

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

Проректор з науково-педагогічної
роботи
Олександр ГОЛОВКО

2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПОЛІТОЛОГІЧНА ОСВІТА ТА ВИКЛАДАННЯ ПОЛІТОЛОГІЧНИХ
ДИСЦИПЛІН

рівень вищої освіти	доктор філософії
галузь знань	<u>05 Соціальні та поведінкові науки</u> (шифр і назва)
спеціальність	<u>052 Політологія</u> (шифр і назва)
освітня програма	Політологія (шифр і назва)
вид дисципліни	<u>обов'язкова</u> (обов'язкова/за вибором)
факультет	<u>філософський</u>

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету
Протокол № 5 від 24 червня 2022 року

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: **Півнева Любов Миколаївна** – доктор політичних наук,
професор кафедри політології

Програму схвалено на засіданні кафедри політології

Протокол № 11 від 24 червня 2022 року

Завідувач кафедри політології

Олександр ФІСУН

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Глобальні студії та
світова політика»

Гарант освітньо-професійної програми

Віктор РУБАНОВ

Програму погоджено науково-методичною комісією філософського факультету

Протокол № 10 від 15 червня 2022 року

Голова науково-методичної комісії
філософського факультету

Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Політологічна освіта та викладання політологічних дисциплін» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки PhD, спеціальності 052

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. **Мета:** Курс навчальної дисципліни «Політологічна освіта» вивчає сутність сучасних форм політологічної освіти та формує у студентів методичні компетенції як складові професійної компетенції майбутнього політолога -викладача. Курс навчальної дисципліни «Політологічна освіта» передбачає формування у аспірантів знання про сучасні події у царині політологічної освіти, засвоєння знань про розвиток політологічної освіти в Україні та у світі, розуміння громадянської та політологічної освіти та їх тенденцій розвитку в Україні.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- сформувати у аспірантів базовий понятійний апарат щодо категорій політологічної освіти;
- дати змогу аспірантам зрозуміти важливість розв'язання суспільних проблем за допомогою політологічної освіти;
- ознайомити аспірантів із трендами розвитку політологічної освіти, світової і вітчизняної;
- навчити пошуку, обробленню та аналізу інформації з різних джерел з урахуванням стану політологічної освіти у вишах України та змін і реформ викладання та навчання політології під час розвитку демократії в Україні.
- пояснити розвиток громадянської та політичної освіти та виокремити їх втілення в учбовий процес в Україні.

1.3. Кількість кредитів: 3

1.4. Загальна кількість годин: 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	
Семестр	
3-й	
Лекції	
10 год.	
Практичні, семінарські заняття	
8 год.	
Самостійна робота	
72 год.	
Індивідуальні завдання	
не передбачені	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспіранти повинні досягти таких результатів навчання:

знати:

Основні поняття політологічної освіти у суспільстві, що демократизується;

○ тенденції розвитку політологічної освіти у демократичному, глобалізованому суспільстві;

○ генезис та основні напрямки розвитку політологічної освіти в Україні та у світі;

○ особливості політологічного знання у вишах Західної Європи та світу в умовах глобалізації;

○ тенденції розвитку громадянської та політичної освіти в Україні.

вміти:

• пояснити основні поняття, які пов'язані з політологічною освітою;

- робити прогнозно-аналітичні висновки на підставі вивченого матеріалу щодо напрямків політики у царині політологічної освіти;
- втілювати у майбутньому цілі громадянської освіти та політологічного знання в житті в Україні;
- застосувати свої знання при прогнозуванні майбутнього політологічної освіти у світі та в Україні.

В результаті вивчення курсу «**Політологічна освіта**» аспіранти повинні мати **загальні та фахові компетентності та показати програмні результати.**

Загальні компетентності:

- ЗК 01.** Знання предметної області «**Політологічна освіта**» та розуміння професійної діяльності політолога в контексті політологічної освіти.
- ЗК 04.** Здатність до пошуку, обробленню та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК 05** Здатність бути критичним та самокритичним стосовно втілення нових трендів в процес реалізації політологічної освіти.
- ЗК 06.** Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК 07.** Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми, які виникають в сфері політологічної освіти.
- ЗК 09.** Здатність працювати в міжнародному контексті стосовно цілей та завдань політологічної освіти.

Фахові компетентності:

- ФК 01.** Комплексне розуміння природи та значення сучасної політологічної освіти як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про генезис політологічної освіти та її розвиток у вищій школі США, поширення політологічної освіти у Західній Європі та світу та її становлення в українських вишах.
- ФК02.** Поглиблене знання політичної теорії та володіння категорійно-понятійним та аналітично-дослідницьким апаратом сучасної світової політологічної науки.
- ФК03.** Комплексне застосування широкого спектру знань, теорій і методів до аналізу сучасної політологічної освіти відповідно до певного історичного або сучасного контексту.
- ФК04.** Комплексне розуміння особливостей реалізації теорії та практики політологічної освіти та застосування нового стандарту вивчення політології, її широкого спектру для аналізу політики.

Програмні результати навчання

- ПРН02.** Використовувати державну та іноземну мову як усно, так і письмово на рівні, достатньому для ефективної професійної комунікації, розумінню іншомовних наукових текстів та підготовки майбутніх політологів.
- ПРН03.** Мати системний науковий світогляд та культурний кругозір, який включає розвинене критичне мислення, професійну етику та академічну доброчесність, повагу різноманітності та мультикультурності.
- ПРН04.** Комплексно розуміти природу та значення сучасної політологічної освіти як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи її сучасні інтерпретації.
- ПРН05.** Знати на поглибленому рівні політичну теорію та володіти категорійно-понятійним та аналітично-дослідницьким апаратом сучасних концепцій політологічної освіти.
- ПРН06.** Комплексно застосовувати широкий спектр політологічних понять, теорій і методів до аналізу відносин медіа з політичними структурами відповідно до певного історичного або сучасного контексту.
- ПРН08.** Конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати комплексні політологічні дослідження з сучасних політичних комунікацій, мас-медіа та політики з використанням широкого кола прикладних методів, технологій та інструментарію аналізу.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Поняття освіти та політичної науки у демократичному суспільстві

Поняття освіти (початкова, середня, вища, післядипломна, неперервна освіта), та системи освіти в умовах становлення демократії. Вплив глобалізації на політологічну освіту.

Поняття масова освіта. Ф. Кумбс, Ф. Альтбах, К. Керр, Д. Бок, Б. Кларк та інші вчені про кризу освіти. Специфіка організації системи вищої освіти. Вища освіта як базис поширення політологічного знання. Предмет політичної науки (політології) як основа політологічних знань у вищій школі.

Тема 2. Генезис політологічної освіти та її розвиток у вищій школі США

Генезис викладання політичної науки у вищій школі США. Поява «Академії політичної науки» та «Школи політичної науки». Статус політичної науки у США. Роль Американської асоціації політичної науки (ААПН) у вишах. Етапи розвитку політологічної науки в США. Знамениті вчені-політологи, чия праця була пов'язана з університетами. Особливості викладання політичної науки в університетах США. Американська школа політології. Методологія навчання політичної науки у вищій школі США.

Тема 3. Поширення політологічної освіти у Західній Європі та світу

Генезис викладання політичної науки у вищій школі Західної Європи. Особливості викладання політичної науки в університетах Західної Європи. Концепція "Європа знань". Внесок Європейських університетів у розвиток трастів знання в Європі. Останні тенденції політологічної освіти Європейського Союзу. Викладання політології в Азії, Африці і Латинській Америці. Розвиток політології та політологічної освіти в Китаї. Викладання політології на пост-радянському просторі.

Тема 4. Становлення української політологічної освіти у вишах

Поява політології на теренах колишнього СРСР. Інституалізація політології з початку 90-х років. Розвиток викладання політології у перші десятиріччя існування незалежної держави України. Українські виши, де викладають політологію. Фактори інституалізації політичної науки в Україні. Становлення української політології в трансформаційному суспільстві України. Державний підхід до політичної освіти та її включення до навчальних програм як середньої, так і вищої ланок. Закон про вищу освіту 2017 року та місце політологічного знання у вищій освіті. Зміни та реформи викладання та навчання політології під час розвитку демократії в Україні. Введення нового стандарту вивчення політології в Україні. Напрямки дисертаційних досліджень з політології.

Тема 5 . Громадянська освіта та політологічне знання в Україні

Громадянська та політична освіта як свідчення зв'язка політичної науки із суспільним життям. Поняття громадянської освіти та її зв'язок з політологією. Розробка концепцій громадянської освіти. Напрямки здійснення громадянської освіти та її цільова аудиторія. Правове забезпечення громадянської освіти в Україні. Співпраця з міжнародними інституціями у царині розповсюдження політологічного знання. Проекти з впровадження громадянської освіти, котрі фінансувалися іноземними донорами. Громадянська освіта в Україні. Роль ЗМІ у поширенні політологічного знання в Україні та за кордоном. Діяльність МОН в узагальненні доступу та захисту прав громадян через демократичну освіту. Особливості курсу «Громадянська освіта» для старших класів школи.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Усього	Денна форма					Усього	Заочна форма				
		го	у тому числі					го	у тому числі			
1	2	л	п	ла б	ін д	ср	8	л	п	ла б	інд	ср
Тема 1. Поняття освіти та політичної науки у демократичному суспільстві	17	2	1			14						
Тема 2 Генезис політологічної освіти та її розвиток у вищій школі США	17	2	1			14						
Тема 3. Поширення політологічної освіти у Західній Європі та світу.	18	2	2			14						
Тема 4. Становлення української	19	2	2			15						

політологічної освіти у вишах												
Тема 5. Громадянська освіта та політологічне знання в Україні	19	2	2			15						
Усього годин	90	10	8			72						

4. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	К-сть годин денна
1	Тема 1. Поняття освіти та політичної науки у демократичному суспільстві.	2
2	Тема 2. Генезис політологічної освіти та її розвиток у вищій школі США.	2
3	Тема 3. Поширення політологічної освіти у Західній Європі та віту.	2
4	Тема 4. Становлення української політологічної освіти у вишах	2
5	Тема 5. Громадянська освіта та політологічне знання в Україні	2
	Разом:	10

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	К-сть годин денна
1	Визначити поняття освіти та політичної науки у демократичному суспільстві.	14
2	Використовуючи рекомендовану літературу, розглянути генезис політологічної освіти та її розвиток у США.	14
3	Дати характеристику розвитку політологічної освіти у Західній Європі та світу	14
4	Використовуючи рекомендовану літературу, охарактеризувати становлення української політологічної освіти у вишах	15
5	Охарактеризувати громадянську освіту та політологічне знання в Україні	15
	Разом:	72

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені

7. Методи навчання;

Лекції-презентації, вивчення прикладів (case-study), написання аналітичних есе щодо розвитку політологічної освіти; виступи аспірантів з доповідями при обговоренні навчальних питань на практичних заняттях, участь у дискусіях, дебатах за темою семінару.

8. Методи контролю

Поточний як засвоєння окремих тем: усне опитування або письмовий експрес-контроль, експрес-тестування, оцінка есе, виступів аспірантів з доповідями при обговоренні навчальних питань на практичних заняттях, участі у дискусіях, дебатах за темою семінару, аналіз конкретних ситуацій.

Підсумковий семестровий контроль – обов'язковий, семестровий залік (за дворівневою шкалою оцінювання) у письмовій формі згідно з графіком навчального процесу, який проводиться в університеті відповідно до Положення про систему контролю знань аспірантів.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота					разом	залік	сума
T1	T2	T3	T4	T5			
10	15	15	10	10	60	40	100

T1, T2 ... – теми розділів.

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на заліку здобувач на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

У разі настання / подовження дії **обставин непоборної сили** (в тому числі запровадження жорстких карантинних обмежень в умовах пандемії з заборонаю відвідування ЗВО) здобувачем вищої освіти денної форми навчання надається можливість скласти залік **в електронній формі**.

При вивченні кожної теми проводиться поточний контроль у формі виступів здобувачів, написання есе та контролю із заздалегідь визначених питань.

Критеріями оцінювання знань за поточний контроль є успішність освоєння знань та набутих навичок на лекціях та практичних заняттях, що включає систематичність їх відвідування, здатність здобувача засвоювати категорійний апарат, навички узагальненого мислення, логічність та повноту викладання навчального матеріалу, навички творчо підходити до вирішення поставлених завдань, активність роботи на практичних заняттях, рівень знань за результатами опитування на практичних заняттях, самостійне опрацювання тем у цілому чи окремих питань.

За виступ на практичному занятті здобувач може отримати від 1 (короткі доповнення, уточнення після відповіді або виступу іншого здобувача) до 10 (розгорнутий аналіз питання із залученням даних наукових статей, монографій, статистичних даних, схем, тощо) балів.

Критерії оцінювання роботи протягом семестру

Загальна максимальна сума балів за роботу в семестрі складає **60** балів.

Кількість балів	Критерії оцінювання
45-60	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважної причини, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, вміння мислити абстрактно і узагальнено, здатність публічно представити матеріал.
31-44	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважних причин, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді з несуттєвими помилками при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, здатність публічно представити матеріал
26-30	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених практичних занять, виконання завдань до кожного практичного заняття, активна робота на практичних заняттях, засвоєння основних положень курсу, допущення декількох незначних помилок при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
21-25	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених та практичних занять, епізодична відсутність виконання завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу, неповні відповіді при виконанні завдань, складності при визначенні теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
16-20	Несистематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважних причин, наявність декількох невідпрацьованих тем пропущених практичних занять, епізодична відсутність виконаних завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу тем

	змістовного розділу, неповні відповіді, допущення помилок при виконанні завдань, великі складності при визначенні теоретичних питань на які розраховані завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
11-15	Епізодичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважної причини, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. епізодична відсутність виконаних завдань, пасивна робота на практичних заняттях (участь у роботі останніх лише за наявності стимулу з боку викладача), наявність певного уявлення щодо матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення значної кількості помилок при виконання завдання, невміння визначити теоретичні питання, на які розраховано завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
6-10	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдань, нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання.
0-5	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, теми пропущених лекцій та практичних занять не відпрацьовані, систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, відсутність знань, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдання. Нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання, невміння публічно представити матеріал.

Критерії оцінювання письмової роботи заліку

Максимальна сума балів за письмову роботу екзамену складає **40**.

Кількість балів	Критерії оцінювання
35-40	Аспірант цілком і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
29-34	Аспірант достатньо повно і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує термінологією і поняттями, демонструє знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
18-28	Аспірант розкрив питання у загальних рисах, але спостерігаються деякі упущення при відповіді на питання, обґрунтування неточні. Не підтверджуються достатньо обґрунтованими доказами.
10-17	Аспірант розкрив питання у загальних рисах, розуміє їхню сутність, намагається робити висновки, але при цьому слабко орієнтується в джерелах, припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно.
0-9	Аспірант не в змозі дати відповідь на поставлені запитання, або відповідь не правильна, не розуміє суть питання. Не ознайомлений з джерелами. Не може зробити висновків.

Відповідно, максимальна кількість набраних балів по вивченню дисципліни складає **100** балів.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Сума балів за всі види діяльності протягом практики	Оцінка для дворівневої шкали оцінювання
90–100	зараховано
70–89	
50–69	
1–49	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

- Бакіров, В. С. Університет і суспільство: монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 272 с.
- Береза В. Політологічна освіта як предмет сучасного політологічного дискурсу. *Вища освіта України*. 2015. № 2. С. 18-29.
- Гриневич Л.М. «Поняття "освіта", "розвиток освіти", "освітня політика" в сучасному науковому дискурсі». *Неперервна професійна освіта: Теорія і практика*. 2015. №1–2 (42–43). С. 14–19.
- Журавський, В. С. Державна освітня політика: поняття, системність, політичні аспекти. *Правова держава: щорічник наукових праць*. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ, 2003. Вип. 14. С. 20-30.
- Іванюк, І. В. Освітня політика: навч. посіб. Київ: Таксон, 2006. 226с.
- Каленюк, І. С., Куклін О. В. Розвиток вищої освіти та економіка знань: моногр. Київ: Знання, 2012. 343 с.
- Новакова, О. В. Чинники вдосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки сучасних політологів в галузі вищої освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін* : зб. наук. праць. – Київ, 2020. Вип. 27. С. 19-25. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/29425>
- Огнев'юк, В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку: моногр. Київ: Знання України, 2003. 450 с.
- Освіта для демократичного громадянства: посіб. для підготов. вчителів з питань освіти для демократ. громадянства та освіти з прав людини (вдосконалена версія – вересень 2007) / [Р. Голлоб, Е. Хаддлестон, П. Крапф та ін.] ; пер. з англ. та адапт. Л. М. Ващенко; за ред. Е. Хаддлестона ; заг. ред. укр. версії : Н. Г. Протасова. Київ: НАДУ, 2009. 92 с.
- Півнева Л.Н. Соціальний контекст підготовки здобувача вченого ступеня у вищій школі України й США. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Питання політології*. 2012. №1007. С. 189-198.
- Рафальський О. О. Суспільна функція політичної науки та її роль на сучасному етапі розвитку України. *Вісник Національної академії наук України*. 2016. № 5. С. 44-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2016_5_13
- Рафальський О. Політична наука в Україні: здобутки та перспективи. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2016. Вип. 3-4. С. 143-152. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzpiend_2016_3-4_16
- Рафальський О. Політична наука в Україні: 1991-2016: У 2 т. Т.1. Політична наука: західні тренди й українська специфіка. Київ: Парлам. вид-во, 2016. 656 с. <https://ru.calameo.com/read/003338077a354e6ee80b1>
- Шайгородський Ю. Фактори інституалізації політичної науки в Україні. *Сучасна українська політика. Спецвипуск : Політична наука в Україні: стан та перспективи розвитку*. Київ: Вид-во «Центр соціальних комунікацій», 2013. С. 60-71.
- Щудло С. Вища освіта у пошуку якості: quo vadis. Харків. Дрогобич: Коло, 2012. 340 с.
- Щудло, С. А. Масовизація вищої освіти: інституційна пастка чи суспільне благо? *Наукові праці ЧДУ ім. П. Могили. Серія: Соціологія*. 2014. Вип. 222. Т. 234. С. 65-69.

Допоміжна література

1. Береза В. Політологічна освіта як предмет сучасного політологічного дискурсу. *Вища освіта України*. 2015. № 2. С. 18-29.
2. В Узбекистані за радянською традицією заборонили неугодну науку. 2015. URL: <https://www.5.ua/svit/v-uzbekystani-za-radianskoju-tradytsiieuzaboronyly-neuhodnu-nauku-92056.html>
3. Гала С. В. Із досвіду реформування вищої освіти Китаю. *Економіка та держава*. 2011. № 8. С. 52-54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2011_8_16
4. Галакціонова І. В. До питання про необхідність вивчення навчальної дисципліни «Політологія» як обов'язкової студентами вищих навчальних закладів України. *Український науковий журнал*. 2009. №4. URL: <https://refdb.ru/look/1431510.html>
5. Горбатенко І. А. Розвиток європейської політичної науки :сучасні тенденції. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/19581/1/Gorbatenko%2C%20I..pdf>

6. Дем'янчук О. Політична освіта. Місток між державою та громадянським суспільством. *Громадянське суспільство: проблеми теорії та практики*. Київ: НаУКМА, 2008.
7. Дмитренко М.А Політична освіта і політичне просвітництво в системі чинників суспільного розвитку. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/3164/1/Dmytrenko.pdf>
8. Іжа М., Курносенко Л. В. Система підготовки державних службовців Китаю. *Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президенті України*. 2015. № 2. С. 5-12.
9. Кармазіна М. Політична наука в Україні: дисертаційний аспект. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/karmazina_polituchna.pdf
10. Карнаух А. Громадянська освіта як засіб формування політичної культури молоді. *Політичний менеджмент*. 2007. №6. С.82-88.
11. Климончук В. Політична освіта як засіб реалізації політичних свобод демократичного процесу в сучасній Україні. *Вісник Львівського університету*. Серія філос.-політолог. студії. 2011. Вип. 1. С. 337–344.
12. Курс “Громадянська освіта” для 10-ти класників. Що пропонує програма. Нова Українська Школа (НУШ). URL: <https://nus.org.ua/questions/kurs-gromadyanska-osvita-dlya-10-klasnikiv-shho-proponuye-programa/>
13. Мадрига Т., Кобець Ю. Розвиток політичної науки: світовий досвід та національна практика. *Вісник Прикарпатського університету*. Політологія. 2018. Вип. 12.
14. Матвієнків С. Становлення української політології в контексті трансформації суспільства. *Політична наука в Україні: стан і перспективи* : мат-ли всеукр. наук. конф., Львів, 10–11.05.2007 р. / укл. Поліщук М., Скочиляс Л., Угрин Л. Львів: ЦПД, 2008. 308 с.
15. Міносвіти скасувало обов'язковість навчальних курсів для ВНЗ. *Експерт* 14.01.2017. URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/minosvity-skasovalo-oboviazkovist-navchalnykh-kursiv-dlia-vnz-136009.html>
16. Навчальна програма інтегрованого курсу “громадянська освіта”. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/program-bromadyanska-osvita-24.11.2017.doc>
17. Пометун О. Формування громадянської компетентності учнівської молоді: матеріали наук.-практ. конф. *Відкриття європейського року громадянської освіти в Україні*. Харків, 8-9.02.2005 р.
18. Присяжна Л. Політика України щодо плагиату. URL: http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1674:politika-ukrajini-shchodo-plagiatu&catid=8&Itemid=350
19. Рудич Ф. Політична наука в Україні: стан і перспективи. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11602/01-Ryduch.pdf?sequence=1>
20. Фортельний І. Розвиток політичної науки в Україні: між наукою та навчальною дисципліною. *Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. студ. та аспір., Чернівці, 1 бер. 2012. С.13-16.
21. Цвих В. Становлення та проблеми розвитку політичної науки в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Питання політології*. № 825. Харків, 2008. Вип. 13. 193 с.
22. Черняк Д. Політична освіта як один з чинників демократизації суспільства. *Соціальна психологія*. 2011. № 2. С. 39-43.

Іноземні публікації

1. African Studies Association. URL: <https://africanstudies.org/about-the-asa/>
2. African Studies Association. UK. URL: <http://www.asauk.net/about-us/>
3. Department of political science. University of Pittsburgh. URL: <https://www.polisci.pitt.edu/fields-study/comparative-politics/latin-american-politics>
4. Giroux H. A. & Giroux S. S. Beyond Bailouts: on the politics of education after neoliberalism. //Policy Futures in Education. Volume 7. Number 1. 2009. URL: <http://dx.doi.org/10.2304/pfie.2009.7.1.1>
5. Goldsmith M., Goldsmith C. Teaching political science in Europe/ doi:10.1057/eps.2010.38
6. «Involve me, and I will understand»: How to Engage Students in Political Science Classes. URL: https://www.researchgate.net/publication/307588751_Involve_me_and_I_will_understand_How_to_engage_students_in_political_science_classes
7. Journell, W. (2011). Teaching politics in secondary education: Analyzing instructional methods from the 2008 Presidential Election. *The Social Studies*, 102(6), 231-241. URL: <http://www.tandfonline.com/10.1080/00377996.2011.558939>

8. Klingemann, Hans-Dieter Political science in Central and Eastern Europe: national development and international integration. p. 206-212 . URL: www.ssoar.info
- 25.9. Mini-Games for Teaching Political Science Methodology. URL: <http://www.bearnetwork.ca/wp-content/uploads/2018/10/Simulations-methods.pdf>
9. Political science in Central-East Europe: Diversity and convergence / Rainer Eisfeld and Leslie A. Pal (eds.). Opladen: B. Budrich, 2010. 317 p.
10. Teaching Political Science. URL: https://www.colorado.edu/polisci/sites/default/files/attached-files/psci_7008_fall_2018.pdf
11. The Latin American Association of Political Science. URL: http://alacip.org/?page_id=3
12. The South African Association of Political Studies. URL: <http://saaps.org.za/about/about-saaps>

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Закони України

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-19. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/print>
2. Закон України «Про вищу освіту» №1556-18, чинний від 01.07.2014. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Концепція громадянської освіти (виховання) особистості в умовах розвитку української державності.//електронний ресурс. URL: <http://osvita.khpg.org/index.php?id=976002302>
4. Концепція політичної освіти в Україні, створена Інститутом громадянської освіти Національного університету «Києво-Могилянська Академія» за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні. URL: http://www.kas.de/wf/doc/kas_6471-1522-13-30.pdf?070509083859
5. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 052 “Політологія” . URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/07/052%20Politohiya.pdf>
6. Статут ХНУ. (10 розділів) розділи 1(загальні положення) 2 (повноваження засновника), 3 (обсяг цивільної правосдатності). С. 1-11. URL: <http://www.univer.kharkov.ua/docs/statute/uk-statut2018.pdf>
7. Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки» від 13.10.2015 № 580/2015. URL: <https://www.pedrada.com.ua/news/416-poroshenko-pidpisav-ukaz-pro-strategiju-patriotichnogo-vikhovannja-molodi>
8. Уряд затвердив Концепцію розвитку громадянської освіти в Україні <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-rozvitku-gromadyanskoyi-osviti-v-ukrayini>